

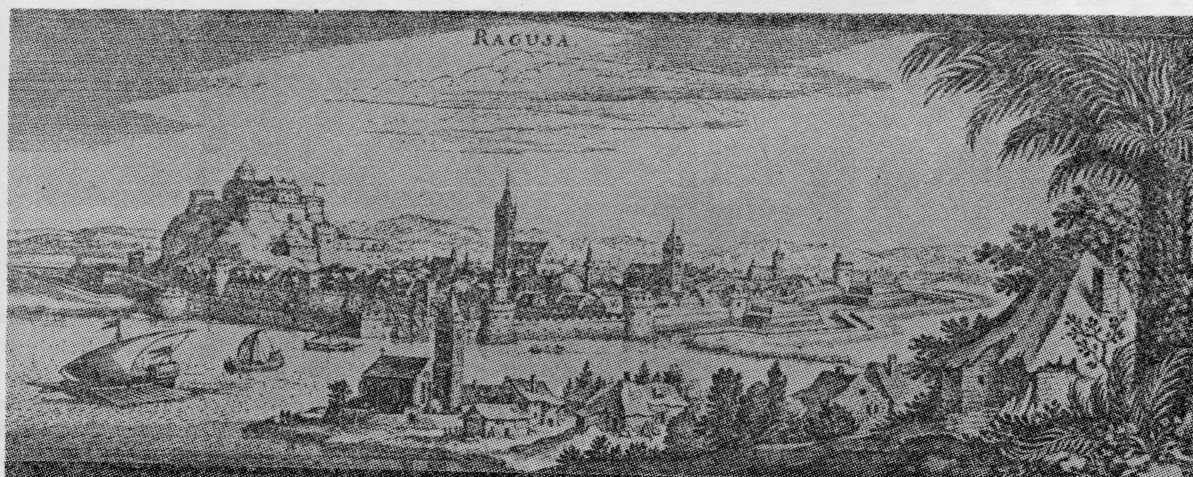
O pomorsko-trgovačkim vezama Dubrovnika i luke Trani u Apuliji od početka XV do početka XIX stoljeća

Od najranijih vremena pa sve do ukinuća Republike, Dubrovnik nije ni s jednom pokrajinom na Jadranu, kao ni na čitavom Mediteranu, održavao tako jake i neprekidne pomorsko-trgovačke veze kao s Apulijom. Razlog tome su obostrani interesi jer su potrebe Dubrovnika za agrarnim proizvodima, prvenstveno za žitaricama, kao i potrebe Apulije za balkanskim sirovinama bile temelj stoljetnih ekonomskih veza ovih dviju susjednih, prekomorskih zemalja. Stari su Dubrovčani trgovali u većoj ili manjoj mjeri po mnogim lukama Apulije, ali je ipak jedan od najvažnijih njihovih pomorsko-trgovačkih centara na jadranskoj obali, pored Barlette, bila i luka Trani u kojoj su se sakupljali mnogobrojni dubrovački trgovci i pomorci koji su trgovali s tom zemljom.

Za vrijeme bizantinske vlasti kad je luka Trani uživala komunalnu autonomiju u tom je gradu nastala najstarija zbirka pomorsko-pravnih i trgovačkih odredaba pod nazivom »Ordinamenta et consuetudo maris« iz 1063. g. U njoj se nalazi prvi spomen brodske posade za gubitak robe preuzete na prijevoz. Ovo je prva zbirka pomorsko-pravnih propisa pa je kao takova nesumnjivo utjecala na razvoj pomorskog prava ne samo u Evropi nego i u svijetu, pa time i na odredbe koje se u mletačkom i dubrovačkom statutu (iz 1272. g.) odnose na pomorstvo. Oslanjajući se na ove odredbe pomorskog statuta Trania i time nalazeći od najstarijih vremena veću zaštitu svoje pomorske trgovine u toj luci, Dubrovčani su uvijek nastojali da održe dobre i prijateljske odnose s vlastima i utjecajnim osobama u luci Trani. To im je omogućilo da dobiju mnoge privilegije napuljsko-španjolskih vladara, sve putem lokalnih predstavnika, većinom uglednih trgovaca koji su trgovali s Dubrovčanima. Područje napuljske države, a time i Apulija sa lukom Trani, došlo je početkom XVI stoljeća pod vlast Španjolske, koja je preko svog potkralja vladala Napuljem sve do 1734. g. kad se Napulj otcijepio od Španjolske i postao posebno kraljevstvo Dviju Sicilija. Dubrovčani su i u ovom kraljevstvu uživali ranije stečene privilegije; povlaštenu carinu, manje daće na uvoz i izvoz razne robe, kao i pravo na izvoz žita za potrebe Dubrovnika.¹

Među arhivskim dokumentima dubrovačkog Historijskog arhiva nalazimo već početkom XV stoljeća, točnije 28. X 1409. g., podatak o prvom konzulu Dubrovačke Republike u Apuliji, u luci Trani. To je bio Viktor Mauracin, trgovac iz Trania, čiji je otac Alojzije bio mletački vicekonzul u istoj luci. Interesantno je spomenuti da su članovi ove poznate trgovačke porodice iz Trania bili preko 100 godina dubrovački konzularni predstavnici u toj luci, zastupajući pred lokalnim vlastima uspješno i na zadovoljstvo vlade u Dubrovniku dubrovačke pomorce, njihove brodove kao i interese Dubrovačke Republike u toj luci. Prema uobičajenoj praksi, konzula kojeg je izabrala dubrovačka vlada, priznavale su lokalne vlasti Trania kao i vlada u Napulju, bez kojeg priznanja nije mogla obavljati svoje konzularne poslove. Kontrolu nad radom dubrovačkog konzulata u Trani, kao i u svim lukama Apulije, obavljao je u početku dubrovački generalni konzul, a od početka XVIII stoljeća agent Dubrovačke Republike u Napulju. Budući da je broj konzulata starog Dubrovnika, u pojedinim razdobljima njegove povijesti, bio vjeran odraz dubrovačkih ekonomskih prilika i veza sa pojedinim zemljama i lukama, to iz same činjenice kad je osnovan prvi dubrovački konzulat u Apuliji kao i iz broja kasnijih dubrovačkih konzula u toj pokrajini možemo utvrditi da su postojale veoma bogate pomorsko-trgovačke veze između Dubrovnika i Apulije. Krajem XV stoljeća imao je Dubrovnik već devet svojih konzulata u toj pokrajini, a krajem XVI stoljeća taj se broj popeo na 19, iz čega proizlazi da se od svih pokrajina uz obale Mediterana najviše dubrovačkih konzula nalazilo baš u Apuliji. Među dugogodišnjim dubrovačkim konzulima u Trani, tokom XVI stoljeća, spominju se i članovi uglednih trgovačkih porodica Pallaono i Palagano. Konzulat Dubrovačke Republike u Trani spominje se u neprekidnom trajanju od preko 250 godina, sve do velikog potresa 1667. g. koji je teško pogodio Dubrovnik.²

Ekonomsko propadanje, spomenuti potres, politička nesigurnost zbog nastalih ratova (Kandijski i Morejski rat) bile su velike nedaće koje su prijetile Dubrovačkoj Republici sve do početka XVIII stoljeća. Poslije velikog potresa, u nastojanju da što više ekonomski ojačaju i ob-

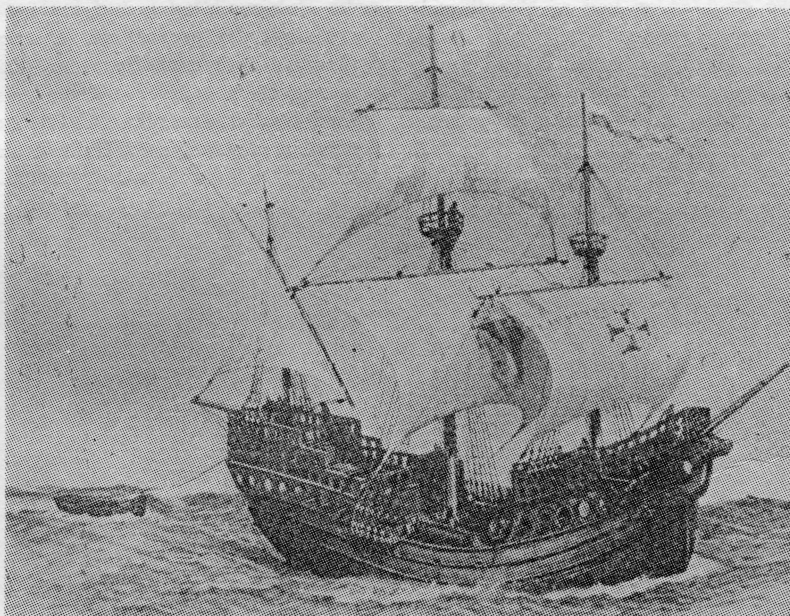
nove porušeni grad, Dubrovčani su tokom druge polovine XVII i naročito početkom XVIII stoljeća pojačali pomorsko-trgovačke veze s raznim lukama Apulije, a prije svega sa lukom Trani. Tada se ponovo javlja, poslije manje od 50 godina, dubrovački konzulat u Trani, osnovan zaključkom Senata Dubrovačke Republike od 9. IV 1715. g., kojim je imenovan trgovac iz iste luke H. Mondelli konzulom sa svim pravima i dužnostima drugih konzula po stranim lukama. Velike količine žita za potrebe svog stanovništva uvozila je dubrovačka vlada, početkom XVIII stoljeća, preko luke Trani, pa je to bio jedan od glavnih razloga osnivanja konzulata u toj luci. O velikom broju Dubrovčana koji su u to vrijeme trgovali u Trani svjedoči nam i zaključak Senata iz 1720. g. kojim je bilo određeno da je tamošnji dubrovački konzul prilikom smrti podanika Dubrovačke Republike bio dužan popisati robu pokojnika i popis zajedno s robom uputiti prvim brodom u Dubrovnik.³

Potreba trgovine navela je dubrovačku vladu da poslije smrti ranijeg konzula Mondellia (1737. g.) imenuje za novog konzula u Trani Toma Palumba, poznatog i uglednog trgovca i člana zdravstvenog vijeća te luke. On se kao trgovac rado služio brodovima pod dubrovačkom zastavom za prijevoz svoje robe, na zadovoljstvo dubrovačkih pomoraca, štiteći pri tome interese Dubrovčana u Traniu. Poslije desetak godina ovog vrijednog dubrovačkog konzula naslijedio je u konzulatu njegov sin Nikola Palumbo (1749. g.) čiji su nasljednici vodili konzulat Dubrovačke Republike u Trani sve do početka XIX stoljeća, kad su opće vojne i političke prilike onemogućile dubrovačku pomorsku trgovinu, a time i postojanje dubrovačkih konzulata po Mediteranu.⁴

Dubrovnik je od najstarijih vremena oskudijevao prehrambenim artiklima, osobito žitaricama. Budući da je Apulija proizvodila i izvozila žito u velikim količinama, Dubrovnik je bio upućen na uvoz žitarica najviše iz tog područja, preko tamošnjih luka, pretežno preko luke Trani. Tome je bio još i razlog što je žito bilo teško prenositi dugim kopnenim putevima iz zaleđa, pa se Dubrovnik zbog toga koristio lakšom opskrbom preko mora. Dubrovački su trgovci dobijali od svoje vlade povoljne kredite za na-

bavu žita iz Apulije preko luke Trani, što je još više potaklo pomorsku trgovinu Dubrovnika s tom lukom. Preko ove luke Dubrovnik se opskrbljivao žitom na dva načina; ili je slao posebne predstavnike — punomoćnike s novcem radi nabave određene količine žita, ili se opskrbljivao žitom putem trgovaca koji su ga uvozili za svoj račun i na svoj rizik, prodavajući ga građanima u posebnim skladištima. Za opskrbu Dubrovnika žitaricama brinuli su se posebni službenici (tzv. »grassieri«) imenovani od Senata. Oni su redovno utvrđivali potrebe Dubrovnika za žitom i ostalim prehrambenim artiklima te o tome izvještavali dubrovačku vladu. Iz Trania je dubrovački konzul obavještavao vladu u Dubrovniku o urodu žitarica i njihovoj cijeni u Apuliji, pa je dubrovačka vlada uz pomoć svog konzula u Trani i raznih Dubrovčana, punomoćnika i trgovaca, nabavljala potrebne količine žita i ostalih žitarica za potrebe dubrovačke države. Prijevoz se obavljao pretežno brodovima pod dubrovačkom zastavom na osnovi naloga konzula Dubrovačke Republike u Trani, koji je u većini slučajeva plaćao troškove krcanja i prijevoza žitarica tako da bi isplaćeni iznos naknadno naplatio od vlasti iz Dubrovnika.

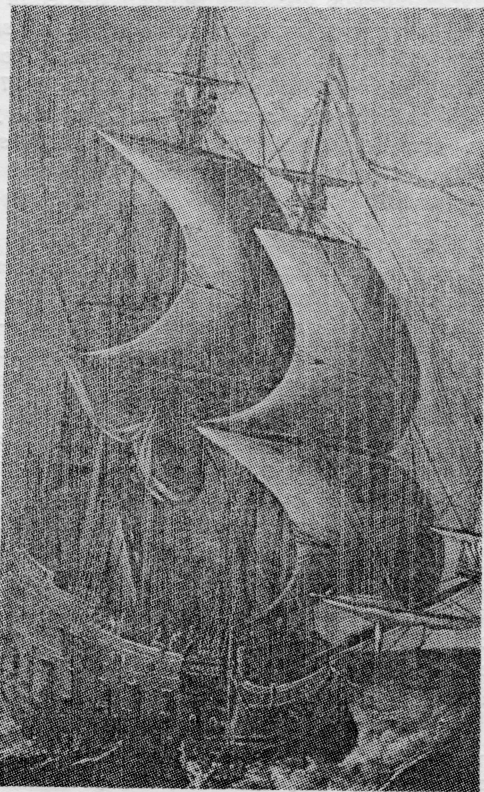
Osim žita Dubrovnik je uvezio preko luke Trani još i bob, ječam, ulje, mandarine, smokve, salitru, puščani prah, smolu i svilu, razne biljke kojima su se bojile tkanine, prerađene janjeće kože, kao i vino izvanredne kvalitete nazvano »muškat iz Trania«. Interesantno je spomenuti da se iz kamenoloma koji su se nalazili u blizini luke Trani, vadio kvalitetni mramor koji se koristio za razne građevine u Dubrovniku kao i za izgradnju dubrovačke katedrale, koja je stradala u velikom potresu. Pored glavnog zadatka dubrovačkog konzula u Trani koji se sastojao u zaštiti dubrovačkih trgovaca i pomoraca, on je bio dužan da vodi brigu i o nabavi svih Dubrovniku potrebnih artikala koji su se izvozili iz te luke. Mnoge od spomenutih izvoznih artikala prevozili su iz Trania dubrovački brodovi, osobito tokom druge polovine XVIII stoljeća, ne samo za Dubrovnik nego i za druge mediteranske luke, posebno one na Levantu gdje je dubrovačka pomorska trgovina imala značajnu ulogu ploveći pod neutralnom zastavom Dubrovačke Republike. Pored toga dubrovački

Dubrovački jedrenjak u plovidbi

je konzul u Trani obavezno posjećivao sajam u obližnjoj luci Molfetti kako bi u Dubrovnik mogao slati točne podatke o količini i cijeni raznih proizvoda sa svog konzularnog područja. Dubrovački se konzul u Trani brinuo za prijem i otpremu za Napulj osuđenika koji su u Dubrovniku bili kažnjeni da veslaju, izvjesno vrijeme ili za čitav život, na napuljskim galijama.

Iako su u Stonu bile značajne solane, potrebe za solju bile su tako velike da Dubrovnik nije mogao iz domaćih izvora podmiriti sve potrebe, a osobito ne one iz zaleđa, nego je bio prisiljen da sol uvozi preko luke Trani u čijoj su se blizini nalazile velike solane. Potrebno je međutim spomenuti da su tokom druge polovine XVIII stoljeća dubrovački brodovi prevozili sol i za austrijske luke Trst i Rijeku, a odatle je prevožena u unutrašnjost. Riba je također bila veoma značajan artikal za prehranu stanovništva u Dubrovniku, pa su Dubrovčani često nabavljali u Trani ribolovne mreže za svoje potrebe, a katkada su ugovarali, posredstvom konzula u Trani, ribarske brodove sa čitavom posadom radi lova u dubrovačkim vodama koje su bile bogate ribom. Ribari sa ovih ribarskih brodova bili su dužni da sav ulov prodaju u Dubrovnik, ne plaćajući pri tome nikakve trošarine.

Iz Dubrovnika se izvozila u Trani uglavnom koža, vuna i vunene preradevine, platno, zatim vosak, olovo, srebro, koralji, razni zanatski proizvodi, kao i konji. Izvoz raznih minerala iz dubrovačkog zaleđa za Trani počeo je veoma rano, još u XIV stoljeću, tako da je Dubrovnik postao s vremenom važan izvoznik srebra za Apuliju i tamošnje državne kovnice. Izrada platna i tkalačka proizvodnja u Dubrovniku dovela je do zapaženog izvoza tka-

lačkih proizvoda preko luke Trani na tržište Apulije, pogotovo na raznih sajmovima koji su se tamo održavali. U XVIII stoljeću bio je poznat i sajam u Manfredoniji, pored ranije spomenutog u Molfetti, na kojem su sudjelovali i dubrovački trgovci iz Trania i okolnih luka. Kako su dubrovački brodovi tokom druge polovine XVIII stoljeća bili angažirani u prijevozu robe između raznih mediteranskih luka, a manje u prijevozu Jadranom, to se pomorska trgovina između Dubrovnika i luke Trani, kao i obratno, obavljala ne samo dubrovačkim nego i stranim brodovima, pretežno napuljskim. Potrebno je istaknuti jednu inače sasvim normalnu pojavu kad se radi o prijevozu robe jedrenjacima, a to je da su stavke uvoza i izvoza uvijek bez iznimke, pa tako i između Dubrovnika i Trania, najveće u trećem tromjesečju; u srpnju, kolovozu i rujnu svake godine. U ovoj su trgovini bili uposleni osim brodova i razni trgovci, većinom Dubrovčani, koji su morali posjedovati patent kojim se potvrđivalo da su podanici Dubrovačke Republike. Samo osobe s tom potvrdom imale su u Trani, kao i drugdje sva prava i privilegije koje su im pripadale, te su mogli sklapati trgovačke ugovore. Pomorsko-trgovačko poslovanje sa lukom Trani uvjetovalo je da su mnogi podanici Napuljske kraljevine, a među njima pretežno oni iz te luke, imali i u Dubrovniku posebne povlastice prilikom prodaje i kupnje robe, slične onima koje su i Dubrovčani imali u luci Trani i drugim lukama Apulije.⁵

Iz navedenog možemo zaključiti da međusobna zavisnost zemalja i luka jasno dolazi do izražaja na primjeru Dubrovnika i Trania. Ovdje su obostrani interesi, potreba za prehrambenim proizvodima s jedne strane i balkanskim sirovinama s druge, doveli do njihove zajedničke pomorsko-trgovačke povezanosti, a time i do uzajamnog ekonomskog napretka i razvoja, kao i do djelovanja dubrovačkog konzulata u luci Trani u ukupnom trajanju, računajući vrijeme prije i poslije potresa, od skoro 350 godina.

Bilješke:

- V. Foretić**, Nekoliko pogleda na pomorsku trgovinu Dubrovnika u srednjem vijeku, »Dubrovačko pomorstvo«, Dubrovnik 1952. g.; **J. Lučić**, Pomorsko-trgovačke veze Dubrovnika i Italije u XVIII st., »Pomorski zbornik«, knj. 5, Zadar 1967. g.; **J. Tadić**, La Puglia e le città Dalmate nei secoli XII — XIII, Archivio storico Pugliese, Anno XIII, 1 — 4, Bari 1960. g.; **I. Mitić**, O pomorsko-trgovačkim vezama Dubrovnika i Apulije, »Pomorski zbornik«, knj. 13, Rijeka 1975. g.; **Isti**, O političko-ekonomskim vezama između Dubrovačke Republike i Napulja, »Pomorski zbornik« knj. 7, Zadar 1969. g.; **R. Piracci**, Gli statuti marittimi di Trani, Periodico »Il Tranesiere« nel nono centenario (1063 — 1963) dello storico documento, Trani 1963. g.
- Leti. di Levante**, sv. 4, str. 163 (Podaci o prvom konzulu Dubrovnika u Trani iz 1409. g.); **Isto**, sv. 17, str. 123 i 140 (God. 1502. i 1510. dubrovački konzuli u Trani); **Isto**, sv. 15, str. 204 (okružnica dub. Senata upućena početkom 1632. g. svim dubrovačkim konzulima u Italiji, među njima se spominje i onaj u Trani.); Historijski arhiv u Dubrovniku, kao i svi ostali podaci za ovu radnju.
- Cons rog.**, sv. 146, str. 30 (Zaključak Senata od 9. IV 1715. g.); **Prepiska**, XVIII st., sv. 90.3129, str. 172, 173 (»Corrispondenza di G. Mondelli a Trani dal 1714 — 1725«); **I. Mitić**, Konzulati i konzularna služba starog Dubrovnika, Hist. institut JAZU., Dubrovnik 1973. g.
- Prepiska**, XVIII st., sv. 90.3129, str. 166, 169, 170, 171 (Corrispondenza di T. Palumbo console a Trani dal 1737«.); **J. Lučić**, Povijest pomorstva Dubrovačke Republike, »Pomorski zbornik«, Zagreb 1962. g., knj. II, str. 1699 — 1720; **Isto**, O pomorstvu Dubrovačke Republike u XVIII st., Građa za pom. povijest Dubrovnika, knj. 2, Pom. muzej JAZU., Dubrovnik 1959. g.
- Prepiska**, XVIII st., sv. 160.3199, str. 133 — 144 (»Lettere di vari corrispondenti di Trani dal 1700 al 1799«); **Isto**, sv. 90.3129, str. 167, 168, 174 — 176.; **Z. Sundrica**, Promet trgovačke robe i brodova potkraj XVIII st. na području Dubrovačke Republike, Arhivski vjesnik, br. 11 — 12, Zagreb 1968/69. g.